B 52.118 Hg

Kényszerleszállás

Gyárfás Miklós

Katona József Színház
Kecskemét
1965-66

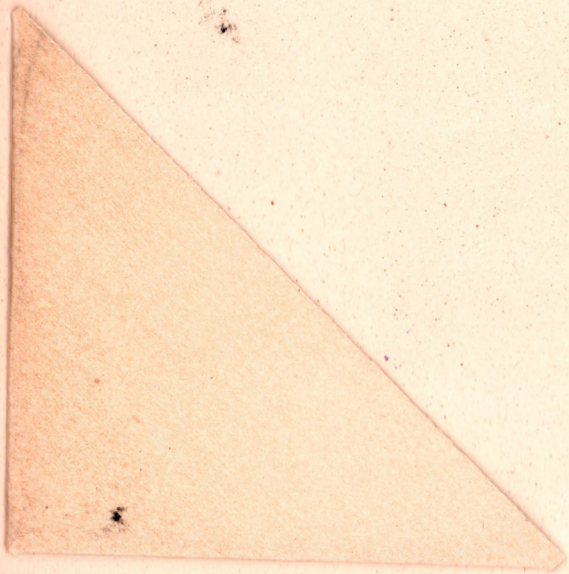

Gyárfás Miklós

D 52.118 Hp

Teljes bizonytalanságban ülök íróasztalom mögött most, amikor egy kurta életrajz összeállítására készülök. Az izgalom oly mértékben hatalmába kerített, hogy úgy tűnik, nincs is életrajzom. Vannak ugyan bizonyos adataim, amelyek arra vallanak, hogy személyem rendelkezik egy életrajzhoz szükséges feltételekkel, például születéssel, múló évekkel, családalapítással és szorgos munkálkodással. Ezek az adataim azonban fölöttébb általánosak, s alig alkalmasak egy határozott én, egy szót érdemlő személyiség élettörténetének bizonyítására.

Nem mondhatom, hogy alaposan ismerem magamat, legföljebb gyanítom egynémely tulajdonságomat, így például nem szeretem az önmagammal való foglalkozást. Valószínűen ez a magyarázata annak, hogy meglehetősen korán abbahagytam a versírást és figyelmemet más személyekre és más műfajokra irányítottam.

Gyermekkoromban szerettem volna tipikus lenni. Rendre, nyugalomra vágyódtam, tisztes felnőtt korra, rendes állásra, derék családra, békés öregségre. Ez volt az az időszak életemben, amikor kiéltem magamból az öregembert, az öregség becsületes lehetőségeit, az élet egész unalmát. Nem álmodoztam arról, hogy pilóta leszek, kis, városi írnokság, legföljebb banktisztviselőség vonzott a jövőben. Öregségem korszaka tizenhárom esztendős koromban ért véget. Akkor kivetkeztem nyárspolgárságomból, sarokba hajítottam kis lelki cúgoscipőcskémet, lemondtam a nyugdíjas állásról — amelyről annyi szépet hallottam —, és új élethez kezdtem.

Mindenekelőtt leszámoltam azzal, hogy az iskolai tanulmányaimat komolyan vegyem, tulajdonképpen be is szüntettem a tanulást, illetve arra szorítkoztam, hogy éppen csak megszerezzem a továbbjutáshoz szükséges osztályzatokat. Ilyenformán hatalmas szabad időre tettem szert, amelyet meglehetősen nagyképűen tettem tartalmassá. Nem használt tankönyveim helyett ugyanis saját tankönyveket írtam magamnak. Így keletkezett „A magyar irodalom őszinte története" című füzetem, amelyben mindent kétségbevontam, amit hivatalos tanköny-

MEGYEI KÖNYVTÁRTULAJDON
103.298
KECSKEMÉT

Gyárfás Miklós:

RELATIV ÉLETRAJZ

vem szerzői állítottak hazám irodalmáról. Ebben az alkotásomban Ady, Füst Milán, Karinthy, Kosztolányi művein kívül nem ismertem el értékeket, minden oldalon lehülyéztem tankönyvem szerzőit, amiért nem velük foglalkoznak. Irodalmunk múltjával meglehetősen kegyetlenül bántam el, Petőfitől csak a Bolond Istókot és a Helység kalapácsát ismertem el, prózai irodalmunkból pedig csak Jókai Kedves atyafiakját és Kisfaludy Károly Tollagi Jónás viszontagságai című elbeszélését.

Egy másik sajátos alkotásomban, a „Mi igaz a történelemből?" című kockás füzetemben királyaink életéről találtam ki véres történeteket és iszonyatos szerelmi históriákat. Ma már nem tudom megállapítani, hogy mi okból rágalmaztam meg uralkodóinkat, arra azonban határozottan emlékszem, hogy a történelmi mű megírása idején szentül meg voltam győződve arról, hogy hosszas kutatásaim gyümölcsei préselődnek a kockás lapok között.

A színházat természetes környezetnek tartottam, ott nőttem fel, nem találtam semmi rendkívülit a díszletekben, szereptanulásban, abban, hogy szüleim kifestik magukat, jelmezekbe öltöznek és parókát viselnek. Azt sem éreztem különösnek, hogy állandóan más és más városba költöztünk, új és új bútorozott szobákban telepszünk meg, ilyen volt számomra a hétköznap, míg a csodát a libapásztorfiúk, a cipészek, az asztalosok jelentették.

A színészettel való korai együttélés korántsem járt azzal, hogy megismerjem a színházat. Gyermekkoromban sem a színészet, sem a drámaírás titkait nem sikerült ellesnem. A túlságos közellét megfosztott az elsajátítás lehetőségétől. Imádtam azokat a színészeket, akiktől ma rettegek, és rajongtam a romantikus színdarabokért. Szörnyű ízlésem egyetlen gyermekkori terméke a Bohóc című színdarabom volt, amely egy vak fiatalember zenebohóci karrierjéről szólt és a cirkusz világában játszódott.

A vad színházi múlttól nem volt könnyű megszabadulni, tulajdonképpen még ma is kísért. Bármily rettenetes is, még mindig könny

szökik a szemembe, ha valami igazán giccseset látok a színházban, vagy ha saját magamnak sikerül ilyesmit kigondolnom. Nem könnyen verekedtem ki magamat gyermekkori szenilitásomból az értelem tájaira, abba a fiatalságba, amelyet a gondolkozás öröme támaszt fel az emberben. Pedig csak itt érzem jól magamat, ez az én rónám, szabadságom, életelemem.

Szegénységre nézve munkásgyerek voltam, a kalandozások lehetősége felől azonban arisztokrata fiú. Szerettem a szegénység állapotát, lelkem mélyén ma is azt szeretem igazán, a magatartásomat azonban szörnyű felfuvalkodottság jellemezte. Természetem ilyen vonatkozásban máig sem változott sokat, kulturáltabb lettem ugyan ezen a téren, ezért ma már csak magányommal fejezem ki a szívem mélyén elraktározódott mérhetetlen gőgöt.

Ez a paradoxon életem során állandóan kísért. Amikor napszámos voltam, fenn hordtam az orromat, amikor főszerkesztő, majd szétestem a szerénységtől. Irodalmi vonatkozásban sem sikerült szert tennem a tipikusság ismérveire. Idestova két évtizede foglalkozom irodalommal, de még ma sem érzem magam igazán írónak. Ezt nem önkritikai vonatkozásban értem, távol áll tőlem írásaim ravaszkodó lebecsülése, hanem úgy, ahogyan a valóságban érzem: előtte állok még annak a tettnek, amelyben életem értelme maradéktalanul kifejezésre jut. Ilyen vonatkozásban már-már bohózatos bohémségnek számít, hogy még türelmetlenkedik bennem az ifjúság, s nem tudok megbékélni a világgal s abban önmagammal. Vannak pillanatok, amikor emiatt ki is nevetem magamat, sőt, néha azt is elhatározom, hogy megkísérelek legalább egy napig komolyan, finom nagyképűséggel, egy íróhoz méltóan viselkedni. Ez azonban ez ideig még nem sikerült.

Életemnek egy igazán érdekes sajátossága van. Ezen nem győzők eleget álmélkodni. Tulajdonképpen a csoda határát súrolja, ha nem maga a megtestesült csoda. Tudniillik életben vagyok, holott az élet kimeríthetetlen sok lehetőséget nyújtott a halálra. A világért sem so-

rolnám fel ezeket a lehetőségeket, hiszen — mint az eddig elmondottakból kiderül — már régen nem szeretem a hatásos történeteket.

Nem lettem áldozata a XX. század eseményeinek, állapítom meg most a lehető legtapintatosabb fogalmazásban. Ez azonban csak az egyik oldala sorsom csodálatos érmének. A másik az, hogy tettes sem lettem. Ez a tény létezésemet csaknem teljesen valószíntűlenné teszi. Mégsem nevezem magamat a szerencse fiának. Egy érdekes törvényszerűség jelentkezését látom abban, hogy nem öltek meg és én sem öltem meg senkit. Biztató jel vagyok, úgy érzem, jó érv amellett, hogy az ember hosszú időt eltölthet a földön anélkül, hogy áldozattá vagy tettessé kelljen válnia.

Ha szigorú következetességgel gondolkozom, életem minden vonatkozásában szembe kerülök a relativitás tényével. Semmit sem tudtam teljes világossággal látni, csak sejtéseim voltak, mint egy matematikusnak, de a bizonyítási eljárások terén többnyire kudarcot vallottam. Azt hiszem, nagy szükségem volt ezekre a kudarcokra és a jövőben is szükségem lesz rájuk. Nemcsak azért, mert gazdagítják írói eszközeimet, hanem azért is, mert soha sem okoznak csalódást. A sikerek évek múltán rendszerint kiábrándítanak, látom bennük a szerencsét, a véletlenszerűt, a kudarcok mélyén azonban mindenkor megcsillan valami tehetségem nemesebb anyagából.

Tárcáim, novelláim, regényeim és színdarabjaim az utolsó tíz esztendőben irónikus színezetűek, és nem nélkülözik a humort sem. Ha majd ismét erőt vesz rajtam az öregség, mint gyermekkorom korai szakaszában, bizonyára rendszerezni fogom őket. Ma inkább az az aggodalom foglalkoztat, hogy a gúny szelíd lankáiról feljutok-e egyszer a szatíra tiszta magasságába. Onnan szeretnék szétnézni, ahonnan az ember már nem a viszonylagosságot látja: boldogságát, szerelmét, reményeit, hanem a tiszta és egyszerű valóságot. Ahonnan az emberi élet egész játékterén körül lehet tekinteni és kitalált szép történetek, álmodott erények nélkül is hihetek abban, hogy reggel ismét felkel a nap s az emberek bizakodva bújnak ki az éj köntöséből.

Megjelent a Tükörben 1965

GYÁRFÁS MIKLÓS

KÉNYSZERLESZÁLLÁS

Bohózat 3 felvonásban

Szereplők

Puck	SCHWETZ ANDRÁS
Az Angyal	VETRÓ MARGIT
Andy Ádám marxista filozófus	SZILÁGYI TIBOR
Margit	BEGE MARGIT
Favágó	PIRÓTH GYULA
Szócsöves ember	KÖLGYESI GYÖRGY
Köteles ember	BUDAI LÁSZLÓ
Létrás ember	TÓTH SÁNDOR
Postáshölgy	FODOR ZSÓKA
A három Kovács	MAJOR PÁL
Püspök	JÁNOKY SÁNDOR Jászai-díjas
Gépkocsivezető	TÓTH SÁNDOR
Samuel Waugham Colbert	MEZEY LAJOS
Pjotr Pjotorovics Potentov	FEKETE TIBOR Jászai-díjas
A Jóisten hangja	GYULAY ANTAL

Díszlettervező: BORCSA ISTVÁN

Jelmeztervező: MÁRTON ALADÁR

Rendező: MÓNOS ATTILA

FEKETE TIBOR

MEZEY LAJOS

MAJOR PAL

JÁNOKY SÁNDOR

ANGYAL:

VETRÓ MARGIT

ANDY ÁDÁM:

SZILÁGYI TIBOR

PIRÓTH GYULA

FODOR ZSÓKA

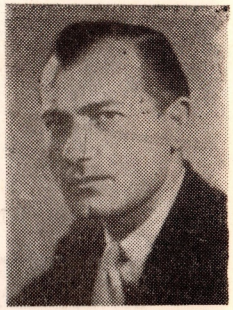

BUDAI LÁSZLÓ

KÖLGYESI GYÖRGY

GYULAY ANTAL

BEGE MARGIT

SCHWETZ ANDRÁS

Rendező:

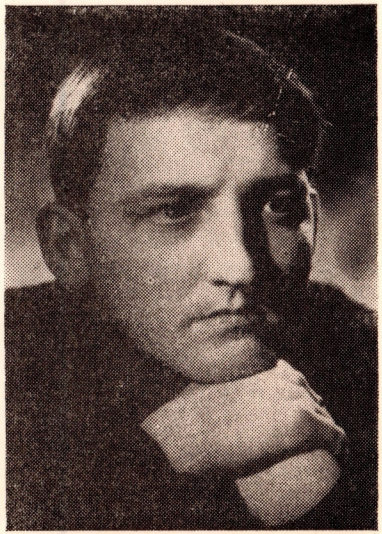

MÓNOS ATTILA

„Gyárfás Miklós filozófikus hangbohózata, a Kényszerleszállás, éppoly mulatságos, mint kitűnően megszerkesztett, korszerű problémákat érintő darab. Egy könnyed, szinte igénytelennek tetsző irreális ötlet játékos felrepítése és szerencsés megérkezése a valósághoz — mindvégig irodalmi szinten. Finom iróniával telített, helyenként sziporkázóan elmés párbeszédei hangvételükkel önkéntelenül a nagy humorista, Heltai Jenő csúfolódó szellemét idézik. Ugyanez az írói rangjelzés mutatkozik meg Gyárfás dialektikus mondanivalójának elmélyítésében is." — Így kezdte Kárpáti Aurél a Népszabadságban írt kritikáját Gyárfás Miklós hangjátékáról, a Kényszerleszállásról. Az első adást azóta sok ismétlés követte, s ez a mű egyaránt siker Varsóban, Prágában, Pozsonyban és Berlinben. Most újabb állomásához érkezett: a hangjátékból színmű lett. Nem első eset, hogy a nagysikerű hangjátékok végül a színpadon kötnek ki. Bár a színpadnak is, rádiónak is más a műfaji sajátossága, vannak közös követelményeik. Itt is ott is kell a jó alapötlet, magvas mondanivaló, vérbő drámai figurák, jó helyzetek és nem utolsó sorban jól pergő, szellemes párbeszédek. „A Kényszerleszállás akár mintája lehetne egy igazi, jó rádiójátéknak, amelyben minden akció a párbeszédeken keresztül teljesedik ki, szinte drámai bensőséggel . . ." — állapította meg Kárpáti Aurél. S akik a rádión keresztül hallották, szinte egyhangúan úgy vélekedtek — olyan eleven és megjelenítő, hogy szinte látja az ember. Angyalka és Andy Ádám egyedülálló, szellemes históriája a színpadra kívánkozott.

Angyalka, akit a modern Jóisten küld a pápához Rómába az elavult dolgokat megreformáló kinyilatkoztatással, nehéz helyzetbe kerül. A repülőgép elromlik Helsinki és Róma között. Ez az angyalka ugyanis a korszellemnek megfelelően nem szárnyakon repül a pápához, de egy utasszállító repülőgépen, szárnyak nélkül, kosztűmben, útlevéllel és egy magnószalaggal, melyen a jóisteni kinyilatkoztatás van. Az utasok ejtőernyővel megmenekülnek. Angyalka kissé távolabb a többiektől, egy erdészház közelében ér földet, ahol egy ifjú marxista tudós a boldogság száz marxista tézisén dolgozik. Angyalka először fél, mi történik vele ebben a kommunista országban. De első benyomásai nagyon kedvezőek. Az ifjú tudós kedvesen, sőt boldogan fogadja, van végre valaki, akivel vitatkozhat. S Angyalka boldogan vitatkozik. Persze a marxista boldogságtézisek mellett elsősorban személyes jellegű dolgokról. Például arról, hogy Margit, Andy menyasszonya méltó-e Andyhoz. Közben Andynak sikerül új útlevelet szereznie az elveszett helyett és megszerveznie Angyalka továbbutazását a pápához. De Angyalka egyre jobban érzi magát a földön. Kezdenek emberi tulajdonságai lenni, előbb éhes, majd álmos, a fázás érzetét is megismeri. S ahogy ismerkedik a földi léttel, úgy barátkozik is a földi lét gondolatával — s főképpen Andyval. S ahogy telnek az órák, már egyre kevésbé angyal és egyre inkább nő. Szegény Andy! Egy földi nővel is elég nehéz megküzdeni, ha az elhatározza, hogy ezt a férfit fogja boldogítani, de ha ezt egy Angyalka teszi — kész pokol. Angyalka egy-kettőre elűzi vetélytársát, Andy menyasszonyát, megtagadja, hogy a nehezen megszerzett útlevéllel Rómába utazzék, sőt semmilyen nemzetközi kérésre sem akar eltávozni Andy mellől. Szerelmes és ember lett. S ez minden angyalkaságnál sokkal jobb és sokkal szebb!

Huszonhárom esztendővel ezelőtt, 1942-ben jelent meg az első Gyárfás kötet, s annak is már tizenhét esztendeje, hogy első drámáját Budapesten bemutatták. Azóta számtalan színműve, rádiójátéka könyve született — a kritika élénk reagálásától kísérve. Néhányból idézünk, hogy plasztikusabban álljon előttünk Gyárfás Miklós írói arcképe.

Hatszáz új lakás

Kitűnő jelenetekben, friss ötletekben, jól megírt és jól ábrázolható alakokban bővelkedik Gyárfás vígjátéka. Ezek együttvéve az első pillanattól kezdve megteremtik a közvetlen kapcsolatot a színpad és a nézőtér között.

Hubay Miklós

Független Magyarország, 1951.

Vásott apostol

Gyárfás Miklós még illetlenül fiatal ember és olyan illetlenül egyéni és tiszta hangon szólal meg a színpadon, hogy az őszinte öröm gyorsabb keringésre serkenti vérünket. Íme, jelentkeznek a fiatalok, igényesen, a legszebb feladatokra felajzva.

Kellér Andor

Világosság, 1948.

Lomb ezredes mennybemenetele

Kár érte! Ragyogó és szellemes Ötlet volt, olykor remekül brillírozott. Megérdemelt volna egy valódi, vérbő „vásott komédiát". Olyant, amilyenre Gyárfás írói tehetsége, szatirikus vénája és dramaturgiai tudása képes is...

Komlós János

Magyar Nemzet, 1958.

Változnak az idők

Kezdjük azzal, ami minden színházi esténél alapkérdés a néző számára: mulatságos, kellemes este a Változnak az idők. Nemcsak azért, mert a szerző s a színészek szerencsés összjátéka folytán mindvégig derülhet — hanem elsősorban azért, mert a mai életből jó szemmel meglátott emberi gyarlóságokon, fonákságokon mulat. Ha van mai színműíróink között Molnár Ferencnek tanítványa, akkor még leginkább Gyárfás Miklós az. ... Gyárfás pontosan a politikum fókuszából világítja be a jellemeket és a helyzetet...

Népszabadság, 1963.

Nagy Péter

Egérút

Vígopera — prózában. Ezt a műfaji meghatározást adta darabjának az író, és ez illik is a játék szerkezetére: Gyárfás Miklós az olasz virtuozitásával építette fel jeleneteit... De e darab lényeges értékeit mégsem itt kell keresnünk: a találóan megrajzolt jellemek, a könnyed, szellemesen pergő cselekmény szatirikus élt rejtenek.

Film—Színház—Muzsika

Csík István

Kisasszonyok a magasban

„könnyed, vidám és ötletes játék, melynek lélektani fordulatai megalapozottak, alakjai finoman jellemzettek s könnyedén mozognak a mulattató helyzetekben... Gyárfás még a harsogóan komikus szituációkban is megőrzi a figurák természetességét.

Film—Színház—Muzsika, 1963.

Illés Jenő

Gyárfás Miklós művei

DALOLÓ versek, 1942.

HAMIS SZIMFÓNIA szatirikus regény, 1946.

KORAI MADÁR versek, 1947.

VÁSOTT APOSTOL komédia, 1948. Pesti Színház

ELTŰNŐ MÚLT elbeszélések, 1950.

HATSZÁZ ÚJ LAKÁS vígjáték, 1951. Nemzeti Kamara Színház

FORR A VILÁG színjáték, 1953. Néphadsereg Színház

HŰSÉG tragédia, 1954. Madách Színház

VISEGRÁDI POFONOK tárcák, 1954.

KORATAVASZ tragédia, 1955. Néphadsereg Színház

MAGYAR AMFITRION vígjáték, 1955. Népszava Könyvkiadó

A SZEREP regény, 1956.

PICKING TANÁR ÚR BUDAPESTEN szatirikus elbeszélés, 1957.

SZÍNÉSZ KÖNYV szereptanulmányok, 1958.

LOMB EZREDES MENNYBEMENETELE szatíra, 1958. Madách Színház

ÉGŐVI EMBEREK derűs írások, 1961.

KISASSZONYOK A MAGASBAN vígjáték, 1963. Petőfi Színház Veszprém

VÁLTOZNAK AZ IDŐK vígjáték, 1963. Madách Kamara Színház

FIÚ, LÁNY ÉS EGY PILLANAT kisregény, 1963.

EGÉRÚT vígjáték, 1965. József Attila Színház

ÖNARCKÉP JELMEZBEN szatíra, 1965.

KÉNYSZERLESZÁLLÁS bohózat, 1965. Katona József Színház Kecskemét

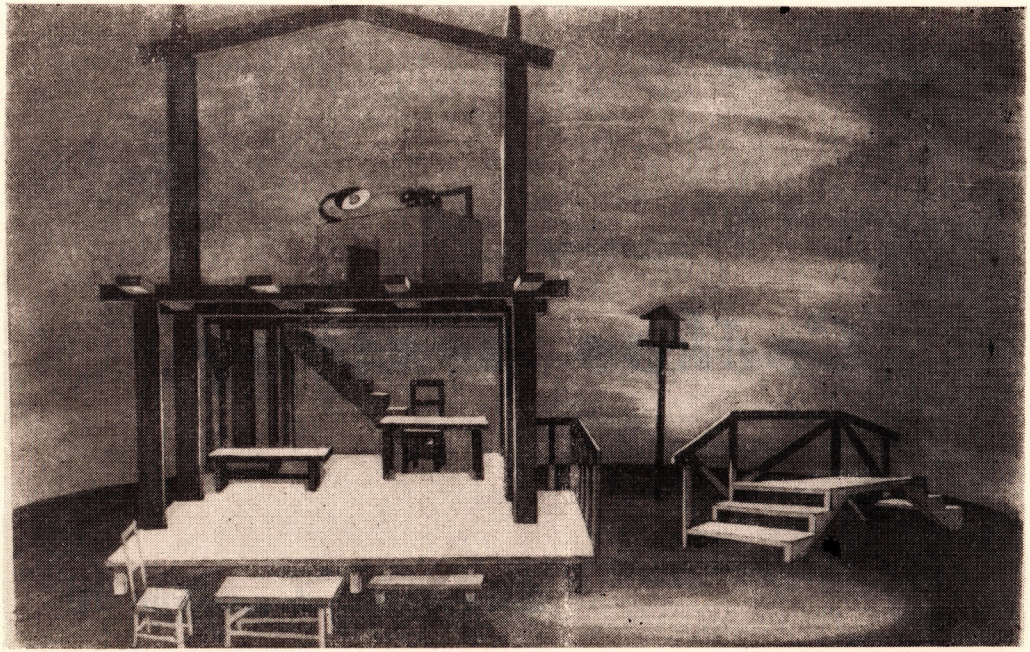

BORCSA ISTVÁN SZÍNPADKÉPE A KÉNYSZERLESZÁLLÁSHOZ

MEGYEI KÖNYVTÁRFŐIGAZGATÓSÁG KECSKEMÉT
103.298

Előkészületben

Zerkovitz

Csókos asszony

operett

Bemutató: december 10.

1971 AUG 14

Szerkeszti: Siklós Olga
F. k.: Nádasdy Ferencné

65. 4332 Bács-Kiskun megyei Nyomda V.

Ára: 2,— Ft